

економічного потенціалу та інвестиційних можливостей області (міста) передбачений п. п. 18 п. 4 Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Типового положення про Головне управління економіки обласної, Київської міської державної адміністрації та управління економіки Севастопольської міської державної адміністрації» від 13 грудня 2001 р. № 1666.

Однак ключовим місцевим органом виконавчої влади, який забезпечує реалізацію зовнішньоекономічної політики у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, є управління зовнішніх зносин та зовнішньоекономічної діяльності. Дане управління повинно аналізувати інформацію, яка буде надходити від головного управління економіки (налагодити обмін між двома вищевказаними органами буде нескладно, так як вони є структурними підрозділами відповідної місцевої адміністрації) та надсилати її відповідним торговельно-економічним місіям України за кордоном. Торговельно-економічні місії повинні надсилати відповідним управлінням зовнішніх зносин та зовнішньоекономічної діяльності комерційні пропозиції іноземних суб'єктів господарювання. Таким чином, відбуватиметься взаємний обмін інформацією, що на думку автора, сприятиме поліпшенню зовнішньоекономічної діяльності.

Крім того, варто відзначити, що відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» від 4 січня 2002 р. № 3, місцеві державні адміністрації мають право розмішувати будь-яку інформацію, поширення якої не заборонене законодавством. Враховуючи це, варто було б розмістити інформацію про базу експортерів та номенклатуру їх товарів на сайті відповідного органу виконавчої влади, що дасть змогу всім зацікавленим особам скористатися з такої інформації.

Таким чином, на основі вищезазначеного, є всі підстави стверджувати, що для більш ефективного управління у галузі зовнішньоекономічної діяльності потрібно перш за все забезпечити якісний обмін інформацією між іноземними та вітчизняними суб'єктами господарювання, а також забезпечити публічність та доступність такої інформації відповідними місцевими органами виконавчої влади.

**Л. В. Міхневич**

ст. викладач кафедри конституційного

### **З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА НА ЮРИДИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ «СТАРОГО КІНГ»**

Певний час після жовтневих подій 1917 року в суспільстві панувала думка про те, що молодій радянській державі юристи з університетською освітою зовсім непотрібні. Завдання суддів, слідчих та адвокатів спроможний виконувати робітничий клас. Так тривало в період громадянської війни, коли правові питання були відкладені на других план. Але по її закінченні постала необхідність зайнятися внутрішнім устроєм республіки. Нові суспільні відносини відображалися в нових законодавчих актах, вивчення яких покладалося на юристів нової формації. Серед громадськості та в пресі впевнено поширювалася думка про те, що спеціалістом радянського права не може бути юрист буржуазної школи. Тож від цієї роботи усувалися як провідні юристи-практики, так і юристи-науковці.

Для останніх гостро стала проблема працевлаштування із закриттям юридичних вузів та факультетів в 1920 році<sup>1</sup>. Аргументом ліквідації юрфаків була непридатність старих навчальних планів буржуазних навчальних закладів та їх невідповідність запитам нового життя. Гоніння проти вищої юридичної школи та спроба замінити юристів старої формації робітниками призвела до кризи юридичної освіти. Ще гірший стан речей склався з юридичною наукою, зокрема з міжнародного права, яка, ізольована від світу, втрачала провідні позиції і авторитет не лише в країні, а й за кордоном.

Перші роки після революції юристи-міжнародники ще плекали надію на повернення світового рівня для свого дітища, — продовжували читати лекції, друкувати свої праці. Згодом — принижені, морально виснажені, невиправдано забуті владою, гнані репресіями правники-міжнародники покидали країну. Тих же, хто сприйняв революційні ідеї і залишилися, чекала інша доля — економічний хаос, політичні інтриги, моральний злам. Багатьом довелося змінити рід занять, місце проживання.

Незабаром рішення про ліквідацію юридичних факультетів визнали хибним та вже восени 1920 року утворюється правниче

---

<sup>1</sup> «Інструкція до оголошення законодавчим шляхом положень про державну систему Вищих Шкіл в УСРР» від 9 червня 1920 р. / Збірник Декретів, постанов, наказів та розпоряджень по народному комісаріату освіти УСРР. Вип. 1. 1920.

відділення, а згодом юридичний факультет при Київському інституті народного господарства, який і став притулком для деяких науковців, котрі ще залишалися в країні. КІНГ як правонаступник комерційного інституту ускладнював досить солідну школу міжнародного права. Повний курс міжнародного права був обов'язковим для обох відділів інституту: комерційного та економічного, а на останньому окремо читався ще й курс міжнародного приватного права<sup>1</sup>. З 1908 року незмінним лектором цих курсів був професор державного і міжнародного права, декан юридичного факультету Університету св. Володимира О. О. Ейхельман (1884—1943), який у 1920 році, вже на створеному правовому відділенні КІНГ, зайняв кафедру міжнародного права. В цей час О. О. Ейхельман більш відомий як товариш міністра закордонних справ УНР та автор проекту конституції УНР, що із остаточним встановленням радянської влади на Україні стало причиною його еміграції. Наукову та викладацьку діяльність учений продовжив з 1921 р. вже за кордоном в Українському Вільному університеті в Празі та Українській господарській академії в Подєбрадах.

У перші роки існування факультету навчання тривало 9 триместрів (3 роки). Перші триместри — навчання на загальному (підготовчому) факультеті, а далі юридичному факультеті, який ділився на два відділення: судове та адміністративне. Навчання включало лекції, практичні (семінарські) заняття, заліки та іспити. Навчальні плани пристосовували до специфіки факультету та корегували практично кожний рік. Вивчати загальний курс міжнародного права мали можливість студенти другого курсу, а на третьому їм читали спецкурси міжнародного приватного права, історію міжнародних відносин, основи міжнародних відносин і міжнародного права.

З 1924 р. навчання переведено на чотирирічний строк. Курс міжнародного права вивчався на третьому курсі три триместри: дві години лекцій та дві години практичних занять в тиждень. А на 4 курсі викладали міжнародне приватне право та різноманітні спецкурси. Про масштабність вивчення міжнародного права свідчить і перелік дисциплін, що містив навчальний план на 1927—28 навчальний рік, зокрема для господарського відділу (фаху), що був організований на юридичному факультеті в 1927 році. Тут читали: посольське та консульське право, спецкурс міжнародного господарського права, історію міжнародних відносин, правові

---

<sup>1</sup> Известия Киевского коммерческого института. кн. 3., К. 1910; м. Киева — Ф. Р — 153, опис 8, спр. 154 арк. 9—10.

питання зовнішньої торгівлі, вступ до вивчення порівняльного чужоземного приватного права та світове господарство<sup>1</sup>.

Серед методик, які практикувалися при вивченні правових дисциплін, варто назвати дослідження договорів післявоєнного періоду, вивчення радянського законодавства, що регулювало міжнародні відносини, розглядався статус суб'єктів цих відносин (дипломатичних представників, консулів, іноземних громадян). Особлива увага приділялася практичним заняттям, на яких вивчали договори, дискутували на теми міжнародних проблем та конфліктів, вирішували казуси, публічно обговорювали реферати, підготовлені студентами, тлумачили статті договорів, що укладалися СРСР та публічно захищали студентські наукові роботи з міжнародно-правових питань<sup>2</sup>.

Про ґрунтовність курсу міжнародного права, що вивчався в КІНГ, говорить і той факт, що в 1928 році на факультеті ініціативною групою в складі професорів та студентів був організований гурток міжнародного права для поглибленого вивчення дисципліни. Діяльність гуртка визначалася статутом, який і окреслив його головну мету: надання членам можливості поглибити свої знання з міжнародного права, ознайомитися з різними видами міжнародних договорів, дізнатися про головні міжнародно-правові проблеми та відслідковувати позиції державного (радянського) права на дані чи споріднені проблеми<sup>3</sup>.

Координували роботу студентів низка відомих правознавців. У 1920 році до Києва прибув відомий російський вчений — міжнародник О. М. Горовцев (1878—1933). Доволі складні умови життя в Петрограді після революції змусили приват-доцента Петроградського університету виїхати з міста. З осені 1918 р. він очолює кафедру міжнародного права Пермського університету, а згодом (1919 р.) — Томського університету. В цей період О. М. Горовцев видає низку праць, присвячених міжнародно-правовим питанням та один із небагатьох опублікованих за часів громадянської війни підручник з міжнародного права «Курс межгосударственного (международного) права». В КІНГ він запрошений викладати міжнародне право та спецкурси: історію міжнародних відносин, історію політичних вчень у зв'язку з еволюцією політичних форм та основи міжнародних відносин і міжнародного

<sup>1</sup> Спр. 267, арк. 2.

<sup>2</sup> Спр. 81, арк. 4.

<sup>3</sup> «Статут гуртка міжнародного права при юридичному факультеті КІНГ». Державний архів м. Києва — Ф. Р — 871, опис 1, Спр. 595, арк. 9.

права<sup>1</sup>. А вже у березні 1921 р. О. М. Горовцев емігрував до Парижу, де і продовжив наукову та викладацьку діяльність у Сорбоні та в російських університетах.

У лютому 1922 року посаду професора міжнародного права займає професор державного та міжнародного права Донського університету Б. А. Ландау (1883—?). З серпня 1922 року він читає лекції з міжнародного права, водночас співробітник ВУАН, а в серпні 1923 р. працює в Москві та Петрограді. Ще певний час він не пориває зв'язки з Києвом. В 1926—27 роках в журналах «Право и жизнь» та «Вестник советской юстиции» Ландау Б. А. друкує низку статей, присвячених інститутові та, зокрема, юридичному факультету.

З КІНГом пов'язана доля і професора державного та міжнародного права В. Т. Яновського (1891—1942). Син відомого київського лікаря — терапевта Т. Яновського ще асистентом в 1919 р. прийшов до комерційного інституту, а далі майже десятиліття, з жовтня 1921 р. до ліквідації КІНГ в 1930 р. викладає курс міжнародного права та ряд спецкурсів. Саме під його керівництвом працював гурток міжнародного права. Водночас В. Т. Яновський співробітник — ВУАН та викладає в Інституті зовнішніх зносин. З під його пера виходять у світ праці, присвячені діяльності міжнародної Судової Палати, консульським конвенціям, він досліджує Германську конституцію тощо. Як і більшість викладачів юридичного факультету КІНГ, В. Т. Яновський у 1938 році був репресований, помер у тюрмі під час відбuvання покарання.

Викладали міжнародне право на факультеті і професор Є. І. Кельман (1890—1945), і професор А. Є. Кристер (1886—1937). Їхній науковий інтерес — приватне право, тож саме вони протягом майже десяти років існування юридичного факультету викладали курс міжнародного приватного права та споріднені з ним спецкурси. Особистості неординарні та цікаві. Їхнє життя та діяльність сповнені творчого злету, визнання та трагізму. Обидва очолювали факультет: Є. І. Кельман (1921—1925); А. Є. Кристер (1925—1928), обидва співпрацювали в установах ВУАН, обидва були безпідставно репресовані та знищені. Десятки їхніх праць досі не перестали бути взірцем наукової думки. Вклад, що внесли викладачі правового факультету КІНГ в юридичну науку країни, безперечно, неоціненний.

---

<sup>1</sup> Державний архів м. Києва — Ф. Р — 871, опис 1, спр. 2, арк. 32.

Сьогодні перед Україною відкрився новий історичний етап розвитку. Це непрості часи для країни. Радикальні зміни охопили всі сфери суспільного життя, в тому числі й вищу школу. Головним завданням освітян стало створення умов для входження України до Європейського освітянського простору, що планується на травень 2005 року. Курс на приєднання України до Болонської конвенції дає змогу започаткувати низку прогресивних реформ в освіті. Але інтеграційні процеси не повинні усувати надбання національної вищої школи. Київський національний економічний університет має великі традиції та здобутки та накопиченні протягом столітнього періоду діяльності. Свідчення цього — доробок професорів та викладачів юридичного факультету в 1920—30 роках. Тож варто озирнутися, згадати та достойно оцінити наукову спадщину. Саме на це і орієнтована ця публікація. І, звичайно, в пориві експериментів бажано не відкидати все те, чим по праву пишається національна вища школа та, зокрема, економічний університет.

**А. В. Міщенко** аспірантка  
кафедри господарського права  
Національної юридичної академії  
України ім. Я. Мудрого

## **ТРАНСПОРТНИЙ КОРИДОР ЯК ФОРМА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄС**

У «Комплексній програмі утвердження України як транзитної держави у 2002-2010 роках» зазначено, що сучасні тенденції розвитку світової економіки характеризуються постійним розширенням господарських зв'язків та міжнародної економічної кооперації. Тому пріоритетним напрямом у політиці розвинутих країн стали інтеграційні процеси, що передбачає створення умов для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, робочої сили. Це зумовлює постійне зростання транснаціональних потоків і міжнародного транзиту вантажів. Для багатьох держав перевезення транзитних вантажів через свою територію стало важливим джерелом експорту послуг, валютних надходжень до бюджету, створення додаткових робочих місць. Питання розвитку транзиту посідають чільне місце в європейській транспортній політиці. Підтвердженням цього є розбудова міжнародних транспортних